

Hukuki Bilgiye Dijital Erişim

Digital Access of Legal Information

Buket ABANOZ*

Öz

Bu çalışmada, “Bir konuda hızlı, doğru, güncel ve güvenilir hukuki bilgiye nasıl erişilebilir?” sorusundan hareketle, geleneksel olarak nitelendirilebilecek yollar ve teknolojik gelişmelerle birlikte ortaya çıkan hukuka dijital erişim yolları ortaya koyulmaktadır. Nitekim dijitalleşme, hukuki bilgiye erişimin hızı, kapsamı ve yöntemini değiştirerek hukukta önemli bir reformu beraberinde getirmiştir. 21. yüzyılın dijital reformu, söz konusu soruya “bir avukata danışarak veya ilgili kanun ya da hukuk kitabına başvurarak” gibi verilen geleneksel cevapları “internet robotuyla konuşarak, belge oluşturma yazılımını kullanarak” şeklinde değiştirmektedir. Çalışmada, hukuka dijital erişimin yolu olarak hukuki bilginin teknoloji ile bulunduğu *hukuk teknolojileri* üç grupta toplanmaktadır. Birinci grupta, mevcut sistemdeki paydaşları destekleyen yazılımlar yer alırken; ikinci grupta mevcut sistemdeki paydaşların yerini alabilen teknoloji yer almaktadır. Son olarak, üçüncü grupta ise adalet hizmetindeki karar alma sürecine yönelik yapay zeka destekli teknoloji bulunmaktadır. Bu çalışma ile hukuk teknolojileri tanıtılırken Türkiye’de hukuki bilgiye erişim ve dijitalleşen hukuk konusu da tartışmaya açılmakta ve adalet mekanizmasının “fildişi kulesi” sorgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hukuka dijital erişim, Hukuk kaynakları, Bilgiye erişim, Hukuk teknolojisi, Yapay zeka, Reklam yasağı.

Abstract

Digitalization is changing access to legal information. There are many developments ranging from traditional ways to new ways developed with digitalized law. In this study, legal technologies where technology meets legal information are gathered in three groups. The first group includes software that supports stakeholders in the current system, while the second group includes technology that can replace stakeholders in the current system. Finally, in the third group, there is artificial intelligence-assisted technology for the decision-making process in the justice service. This study is not only introduces a legal tech that allows everyone access to the law, but also questions the traditional way of accessing to legal information in Turkey. The study is also set forth in need legislation enabling technology for the development of law in Turkey.

Keywords: Digital access of legal information, Legal resources, Access of information, Legal tech, Artificial intelligence, Software.

* Öğr. Gör., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Adalet Programı; İstanbul Üniversitesi SBE Kamu Hukuku Doktora Öğrencisi, E-Mail: babanoz@fsm.edu.tr.

A. GİRİŞ

Dijitalleşme, hukukta önemli bir reformu beraberinde getirmiştir. 21. yüzyılın bu reformunu, Martin Luther'in 15. yüzyılda Almanyada başlattığı reforma benzetmek yanlış olmayacaktır¹. Çünkü Luther'in çevirisinden önce Latince olan İncil'e insanların doğrudan erişimi çok sınırlıdır. Tanrı'nın sözüne erişimi kolaylaştırmak için Almanca'ya çevrilen İncil'in, o sırada matbaanın bulunmuş olmasının da katkısıyla çoğaltılarak ülke çapında yaygınlaştırılması kilisede bir reformu doğururken; hukuk teknolojisi de hukuki bilgiye erişimin hızını, kapsamını ve yöntemini değiştirerek hukukta dijital bir reformu başlatmıştır. O zamanlar rahiplerin tekelinden alınan bilgi, şimdi avukatların tekelinden alınmaktadır.

1987 yılında Gordon L. Jacobs tarafından yayınlanan "Legal Technology: Present and Future Trends" adlı makalede² *hukuk teknolojisi* (legal tech) kavramı kullanılarak söz konusu teknolojinin hukuki bilgiye erişimi değiştireceği ve hukuk hizmetlerini büyük bölümünü standartlaştıracağı ve otomatikleştireceği öngörülmüştür³. Her ne kadar günümüzde hâlâ standart sözleşme veya matbu bir dilekçe hazırlanması avukatın işi olarak görülse de hukuki hizmetin bunun gibi bazı bölümlerini daha hızlı ve ucuza gerçekleştirebilecek birçok teknoloji bulunmaktadır. Artık hukuki bilgiye avukat bürolarıyla sınırlı erişim dönemi geride kalmaktadır. *Legal Tech*, hukuki bilgiye erişimi ve hukuk mesleğini giderek daha fazla değiştirecektir⁴.

Çalışmada öncelikle hukuka geleneksel erişim yolları anlatılacak, ardından hukuka dijital erişim yolu olarak hukuk teknolojileri ortaya koyulacaktır. Bu kapsamda Amerika, İngiltere, Almanya,

-
- 1 Nico Kuhlmann, "Reformation des Rechts-Was Martin Luther mit Legal Tech verbindet", Legal Tech Blog, <https://legal-tech-blog.de/reformation-des-rechts-was-martin-luther-mit-legal-tech-verbundet>, 23 Nisan 2020.
 - 2 Gordon L. Jacobs, "Legal Technology: Present and Future Trends", *Legal Economics*, Vol: 13, No:8, November/December 1987, p. 29-37, p. 29.
 - 3 Gordon L. Jacobs, hukuk teknolojisini üç döneme ayırmaktadır. Birinci nesil hukuk teknolojisi (1970-1980), giriş seviyede dil işlemeden (word processing) oluşmaktadır. Her avukat, belgelerin hazırlanması ve taslağın yeniden düzenlemesi ile ilgili görevleri sıklıkla yapar. Kelime işleme, bir taslağı kes-yapıştır yoluyla yeniden düzenleme görevine sahip olan sekreter için bu görevi kolaylaştırmanın en iyi yolu olmuştur. Belge düzenlemeyi, zaman ve faturalandırma sistemleri takip etmiştir. Büyük hukuk şirketlerinde, bu görev, yalnızca konuyla ilgilenen avukatların değil, aynı zamanda artan sayıda avukat yardımcısı, stajyer ve öğrencinin zamanını izlemek için hâlâ ilk nesil bilgisayarların kullanılmasıyla gerçekleştirilebilir. Birinci nesil hukuk teknolojisinin kullanımı genellikle plansız olarak tarif edilmektedir. Çoğu zaman, bu sistemler birbirleriyle iletişim kurmamış ve aslında uyumsuzdur (Jacobs, p. 29). 1980'lerin başında mikrobilgisayarların gelişimiyle, ikinci nesil hukuk teknolojisi (1981-1985) başlamıştır. İlk nesilde sadece büyük şirketler pahalı bilgisayar ekipmanlarına sahip olabiliyorken artık küçük hukuk şirketleri de mikro bilgisayarlara sahip olabilmıştır. Kelime işleme, zaman ve faturalama işlemlerini bağlamak için bilgisayar yazılımlarının lazer yazıcı ve modem ile birleştirilmesi önceden uygulanması zor olan sistemi kontrol etme fırsatı vermiştir. Ayrıca hukuk teknolojilerindeki maliyetin düşmesi, piyasada rekabet etmek isteyen şirketleri teşvik etmiştir. Hukuk şirketleri, belki de ilk kez bir işletme anlayışı ile hukuk hizmeti sunulmasına imkan veren unsurları dikkate almaya zorlanmıştır. Artık sadece kelime işleme, zaman ve faturalama sistemleri gibi geleneksel kullanımlar değil, aynı zamanda şube ofislerini elektronik mail sistemine bağlamak ve belge aktarımı için elektronik posta kullanımı, ses ve verilerin mevcut kablolu üzerinden değiştirilmesine izin veren telex veya faks ve dijital telefon sistemlerinin kullanımına başlandı. Üçüncü nesil hukuk teknolojisinde (1985-1990?) ise hukukun somut uygulanmasının avukatların bilgisayar kullanarak yapmalarıdır. Hukuki bilgiler, geleneksel manuel kaynaklardan bilgisayarlı veri tabanlarına ve uzman sistemlere taşınmaktadır. Orta ve küçük şirketler diğer büyük şirketlerle birleştiğinde, kuruluşun bölümlerinin yönetiminde hukuk teknolojilerinin kullanımı artmaktadır (Jacobs, p. 30).
 - 4 Richard Boorberg Verlag, "Legal Tech"-Eine Bestandsaufnahme, <https://www.law-school.de/news-artikel/legal-tech-eine-bestandsaufnahme/>, 23 Nisan 2020.

Fransa gibi birçok ülkede yükselen hukuk teknolojisi karşısında avukatların, hukuk şirketlerinin ve Baroların yaklaşımından örnekler verilecektir. Nitekim 2011 yılından bu yana devletlerin her geçen gün daha fazla yatırım yaptıkları⁵ hukuk teknolojisi birçok ülkede adalet erişimi genişletmek için teşvik edilmektedir. Türkiye’de ise hukuk teknolojisinin kullanımı oldukça sınırlıdır. Yatırım ve teknik altyapı eksikliğinin yanı sıra bunun bir nedeni de avukatların ve Baroların tutumu ile yasal mevzuattan kaynaklanıyor olabilir. Bu nedenle son olarak, hukuki bilgiye erişim ve bilginin kullanılabilmesini kolaylaştıran hukuk teknolojisi, avukata özgü işler ve reklam yasağı/hakkı kapsamında değerlendirilecektir.

B. HUKUKİ BİLGİYE ERİŞİM

I. Geleneksel Yollar

“Bir konuda hızlı, doğru, güncel ve güvenilir hukuki bilgiye nasıl erişilebilir?” sorusu sadece tez, makale veya bilimsel bir çalışma için araştırma yapan kişi için değil; aynı zamanda hukuki bir problemle karşılaşma ihtimali olan herkes için önemli bir sorudur. Bu sorunun cevabı; hukukun temel kaynaklarının *neler* olduğu ve bu kaynakların *nerede* bulunabileceği şeklinde iki temel noktadan geçmektedir.

Kara Avrupası hukuk sistemine tabi olan Türkiye’de hukukun *asli* (birincil) ve *yazılı* kaynakları Anayasa, Uluslararası Sözleşmeler, OHAL Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri, Kanun, Yönetmelik, Yürütmeye İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ve diğer düzenleyici işlemlerdir⁶. Asli kaynakların nerede bulunabileceği açıktır: Resmi Gazete⁷, Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi⁸, TBMM Müzakereleri⁹ mevzuata ulaşmanın en güvenilir yoludur. Bunun yanında diğer mevzuat

5 Günümüzde en büyük 20 teknoloji şirketinden 9 şirket Çin’e, 11 şirket ise ABD’ne aittir. International Business Machines, SONY, Ali Baba, Amazon gibi şirketler, devlet-özel sermaye birlikteliği kapsamında yapay zekaya ciddi miktarda yatırımlar yapmaktadır. Örneğin Çin, 2030 yılında dünyanın yapay zeka liderlerinden biri olmayı hedeflerken dijital ekonomisi de 3.8 trilyon dolara ulaşmıştır. Amazon, Facebook, Google gibi şirketlerinin yaptıkları yapay zeka yatırımının dışında ABD de bu alana 2020 yılında 4.9 milyar dolarlık bir yatırım planlamıştır. Almanya ise 2019 yılında yapay zeka bütçesine 500 milyon avro ayırdı, bu bütçenin 2025’e kadar 3 milyar avro olacağı tahmin edilmektedir. Bu ülkeleri İngiltere, Fransa, Kanada ve Avustralya izlemektedir. Bkz. Rasim Özgür Dönmez, *Yapay Zeka Uluslararası Siyaseti Nasıl Etkileyebilir?*, **Fikir Turu**, 9 Aralık 2019, <https://fikirturu.com/2019/12/09/yapay-zeka-uluslararası-siyaseti-nasil-etkileyebilir/>, 15 Aralık 2019.

6 Örf ve adet hukuku ise hukukun yazısız kaynakları arasında sayılabilir. Yazılı olmadıkları için bu kuralların Resmi Gazete’den takip etme imkânı yoktur. Hukuk düzeni bazen örf ve adet kuralına gönderme yaparak onu kaynak haline getirebilir. Örneğin Medeni Kanun m. 1/ f.2 ‘ye göre, “Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa, hakim, örf ve adet hukukuna göre, bu da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiye ona göre karar verir.” Medeni Kanun bu hüküm ile örf ve adete gönderme yaparak onu kaynak haline getirmektedir. Fakat hukukun örf ve adete gönderme yapmadığı durumlar da vardır. Örneğin, Türk Ceza Kanunu m. 2 ve Anayasa m. 38 örf ve adet ile suç ve ceza yaratılmasını yasaklar. Bu durumda Türk ceza hukuku alanında örf ve adetin hukukun kaynağı olma imkânı yoktur. bkz. Kemal Gözler, **Hukuka Giriş**, Bursa, Ekin Yayınevi, 2019.

7 Resmi Gazete (RG): www.resmigazete.com.tr

8 Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi: www.mevzuat.gov.tr

9 TBMM Müzakereleri: www.tbmm.gov.tr

bilgi kaynakları¹⁰ gibi elektronik veya kanun külliyatları gibi elektronik olmayan kaynaklar da bulunmaktadır. Örneğin, Türk Ceza Kanunu'na dijital haline Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi'nin resmi internet sitesinden¹¹ ücretsiz olarak ulaşılabileceği gibi basılı hâli hukuk kitapları satan bir yayineviden¹² de ücret karşılığı temin edilebilir.

Türkiye'de hukukun asli kaynaklarına erişim konusunda bir sorun yoktur. Sorun, ulaşılan asli kaynağın anlaşılması ve değerlendirilmesi noktasındadır. Bir başka ifadeyle burada hukuki nitelendirme sorunu karşımıza çıkar. Hukukun dili ağır ve karmaşıktır. Bu durum soyut hukuki bilginin anlaşılmasını da güçleştirmektedir. Bir diğer sorun, takip edilmesi gereken sürecin dereceli ve çoğu zaman uzun vakit alıyor olmasıdır. Tüm bu nedenlerle uyumsuzluk çözüm yollarının ve usulünün daha anlaşılır olması adına çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Örneğin, başvuru rehberleri¹³, baroların eğitim seminerleri ve hatta hukuk klinikleri¹⁴ bunlardan bazılarıdır. Fakat bu çalışmaların kayda değer bir çoğunluğu, merkezine hukuk eğitimi almış bir kişi alınarak hazırlanmış çalışmalar olup; vatandaşın sahip olduğu hakkı ve bu hakkı hukuken nasıl ileri sürebileceği konusunda bilgi sahibi olmasına imkân veren çalışmalar olduğu söylenemez.

Hukukun *tâli* (ikincil, yardımcı) kaynakları ise mahkeme kararları ve bilimsel görüşlerdir. Bu kaynaklar, hakim'in önüne gelen hukuki uyumsuzluğu çözerken ihtiyari olarak yararlanabileceği kaynaklardır. Söz konusu kaynaklardan bilhassa mahkeme kararları, erişim sıkıntısının en fazla olduğu kaynaklar arasında yer alır. Günümüzde hâlâ mahkeme kararlarının tamamına tek bir merkezden ulaşma imkânı yoktur¹⁵. Bu durumun birinci nedeni, her bir yargı yolunda verilen kararın kendi merkezinden yayınlanıyor olmasıdır. Örneğin, Yargıtay kararlarına, Yargıtay'ın resmi internet sitesinden¹⁶ veya basılı haline Yargıtay Kararları Dergisi'nden ulaşılabılırken; Danıştay kararları için

10 Kazancı: www.kazanci.com ; Mevbank: www.mevbank.com ; Hukuk Türk: www.hukukturk.com

11 Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi: www.mevzuat.gov.tr

12 Örneğin; Seçkin Yayınları, On İki Levha Yayıncılık, Adalet Yayınevi gibi hukuk kitaplarını basan yayinevleri tarafından Kanun Metinleri Dizisi ile Anayasa ve çeşitli kanunlar kitap şeklinde satılmaktadır.

13 Örneğin, Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Formu Kılavuzu, (Çevrimiçi), https://www.anayasa.gov.tr/files/bireyselbasvuru/basvuru_kilavuzu.pdf, 16.11.2019; AİHM'ye Başvurunuz: Nasıl başvurulur ve başvurunuz nasıl işlem görür?, (Çevrimiçi), https://www.echr.coe.int/Documents/Your_Application_TUR.pdf, 16.11.2019.

14 Türkiye'de birçok üniversite bireysel veya belirli bir konuda çalışan model ortaya koyarak hukuk klinikleri yapmaktadır. Örneğin; AÜHF İnsan Hakları Hukuk Klinikleri, (Çevrimiçi), <http://hukuklinikleri.hukukfelsefesi.org>, 16.11.2019; Özyeğin Sokak Hukuku Kliniği, Probono Hukuk Kliniği veya Arabulucuk Hukuk Kliniği, (Çevrimiçi), <https://www.ozyegin.edu.tr/tr/hukuk-fakultesi/hukuk-klinikleri>, 16.11.2019. Hatta bazı üniversitelerde Hukuk Klinikleri Uygulama ve Araştırma Merkezi de açılmıştır. Örneğin, Sakarya Üniversitesi Hukuk Klinikleri Uygulama ve Araştırma Merkezi. (Çevrimiçi), <http://hf.sakarya.edu.tr/duyuru/goster/83576/hukuk-klinikleri-uygulama-ve-arastirma-merkezi>, 16.11.2019. Bazı üniversitelerde de seçmeli ders olarak Hukuk Klinikleri okutulmaktadır. Örneğin; İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

15 Oysa 100 ciltlik İstanbul Kadı Sicillerine bugün internet ortamından erişilebilme imkânı bulunmaktadır. 1557-1911 yılları arasındaki Osmanlı Dönemine ait yirmi dört bin sayfalık İstanbul Kadı Sicilleri, TDV İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), İBB Kültür A.Ş. ve Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi ortaklığı ile yayına hazırlanarak <http://www.kadiscilleri.org/> adresinden araştırmacılara internette erişimine açılmıştır. İSAM, 2010 Avrupa Kültür Ajansı'nın desteğiyle hazırladığı ve 2012 yılında yayımladığı 40 ciltlik neşrin içeriğini 2014 yılında erişime açmıştı. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. ile yapılan protokol gereği İBB Kültür A.Ş. ve Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi ortaklığıyla hazırlanarak 2019 yılında yayımlanan 60 ciltlik külliyat da veri tabanına eklenerek 100 cildin içeriğine erişim sağlanmıştır.

16 Yargıtay Dergisi, <http://www.yargitaydergisi.gov.tr>, 14.11.2019.

Danıştay'ın resmi internet sitesinden¹⁷ veya basılı hali için Danıştay Kararları dergisini takip etmek gerekir. Mahkeme kararlarına erişim zorluğunun ikinci nedeni ise mahkemeler tarafından verilen bütün kararların yayınlanmıyor olmasıdır. İlk güçlük aşılabilir nitelikte ise de ikinci güçlük tek başına aşılabilecek türden değildir.

Bilimsel görüş (doktrin, akademik literatür) ise monografi, makale, araştırma veya değerlendirme yazısı, karar incelemeleri gibi süreli veya süresiz hukuk yayınlarını kapsar. Bu yayınların bazılarında elektronik veri tabanlarından¹⁸ veya hukuk kütüphanelerinden¹⁹ fiziki olarak ulaşma imkânı bulunmaktadır. Örneğin, hukuk dergilerinin²⁰ önemli bir çoğunluğuna elektronik ortamdan ulaşılabilir. Fakat ülkemizde hukuk kitaplarının²¹ hatırı sayılı bir çoğunluğu hâlâ elektronik ortamda okuyucuya sunulmamaktadır. Son dönemde bazı yayınevlerinin e-kitap veya *dinamik kitap*²² özelliği ile kitap içeriğini dijital ortamda da okuyucuya sundukları tespit edilmektedir.

Tali (ikincil, yardımcı) kaynaklar ise sıklıkla başvurulmuş ve alanda otorite olarak kabul edilen kaynaklar olmasına rağmen önemli bir çoğunluğuna güvenilemez. Çünkü bu kaynaklar, çoğu zaman hatalı aktarım yaparlar veya sübjektif görüşler içermeleri nedeniyle ön yargı içerebilirler²³. Bilhassa “hukuk” konulu forum siteleri ve hatta hukuki konulara yer verilen köşe yazıları veya gazete yazıları da bundan daha güvenilir değildir.

Son olarak, hukuki bilgiye erişimle ilgili bir diğer sorun, sisteme ilişkin olmayıp daha ziyade Türkiye'deki hukuk algısına dayanmaktadır. Hukuki bilgiye, genellikle hukuki sorun ortaya çıktıktan ve hatta bazı hatalı hamleler yapıldıktan sonra ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin, kişinin miras hakkına ilişkin hukuki bilgi ihtiyacı, ancak miras bırakanın ölümünden sonra doğmaktadır. Keza kişinin evinin kamulaştırılmasına ilişkin hukuki bilgi ihtiyacı, Belediye tarafından kamulaştırma sürecine

17 Danıştay, (Çevrimiçi), <http://www.danistay.gov.tr/dergiler.html>, 14.11.2019.

18 Örneğin, toplam 45 hukuk dergisinin içeriğine elektronik ortamda ulaşma imkânı sunan Jurix, <https://jurix.com.tr>, 16.11.2019.

19 Hukuk kütüphaneleri olarak kamu destekli hukuk kütüphaneleri, akademik hukuk kütüphaneleri, özel hukuk firması hukuk kütüphaneleri, baro birliklerinin kütüphaneleri veya meclis kütüphaneleri zikredilebilir. Örneğin; Adalet Bakanlığı Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kütüphanesi, X Hukuk Firması Kütüphanesi, İzmir Barosu Kütüphanesi, TBMM Kütüphanesi.

20 Başlıca Hukuk Dergileri: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası (İÜHFMD), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜHFMD), Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (DEÜHFMD), Türkiye Barolar Birliği Dergisi (TBBDD), İstanbul Barosu Dergisi (İBD), Ankara Barosu Dergisi (ABD), Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD), Terazi: Aylık Hukuk Dergisi, Legal Hukuk Dergisi.

21 Başlıca genel eserler: Vecdi Aral, Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine, İstanbul, XII Levha, 7. B. 2012; Mehmet Akif Aydın, Türk Hukuk Tarihi, İstanbul, Beta Yayıncılık, 14. Baskı, 2017; M. Enver Bozkurt ve diğer yazarlar, Devletler Hukuku, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 10. Baskı, 2018; Turan Yıldırım ve diğer yazarlar, İdare Hukuku, On İki Levha Yayınevi, 2018; Ahmet Gökçen, Mehmet Emin Artuk, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, 2019.; M. Kemal Oğuzman, Nami Barlas, Medeni Hukuk, İstanbul, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2019.; Turgut Akıntürk, Derya Ateş, Borçlar Hukuku, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2017.; Baki Kuru, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 3. Baskı, 2019.; İbrahim Kaboğlu, Özgürlükler Hukuku, İmge Kitabevi, 2013.

22 En son olarak, On İki Levha Yayıncılık'ın *Lexpera Dinamik Kitap* özelliği getirdiği ve kitaptaki kod ile elektronik ortamda kitabın aktive edilebildiği tespit edilmiştir. Yayınevinin bu özelliğe sahip dört kitabı bulunmaktadır. Bkz. <https://www.lexpera.com.tr/dinamik-kitap-etkinlestirme>, 14.11.2019.

23 Örnekler için bkz. Eugene Volokh, *Akademik Metinler Nasıl Yazılır?, Hukukçular için Rehber*, Türkçesi: Ertuğrul Uzun, Tekin Yayınevi, Haziran 2019, s. 202.

konu olacağına ilişkin yapılan açıklama ile değil ancak kamulaştırma kararının alındığı zaman ortaya çıkmaktadır. Esasında bu yaklaşım, hukuki meseleleri anlaşılması güç, pahalı ve kolayca erişilemez meseleler olarak görmek suretiyle ötelemekten kaynaklanmaktadır. Fakat dijitalleşme, hukuki bilgiye erişimin daha kolay, daha ucuz ve daha hızlı bir yolunu sunmaktadır. Aşağıda hukuk teknolojisinin dünyada ve Türkiye'deki gelişimi gösterilerek; hukukun ne aşamada dijitalleştiği ortaya koyulacaktır.

2. HUKUKİ BİLGİYE DİJİTAL ERİŞİM

a. Hukuk Teknolojisi

Teknolojinin hukuki bilgi ile bulunduğu hukuk teknolojisi; *hukuka erişimi, uygulamayı ve yönetmeyi otomatikleştirmek, basitleştirmek ve iyileştirmek için bilgisayar destekli dijital teknolojinin kullanımı* şeklinde tanımlanabilir²⁴.

Hukuk teknolojilerini, çalışma konumuz gereği üç grupta toplamak mümkündür. Birinci grupta (hukuk teknolojisi 1.0); mevcut sistemdeki paydaşları destekleyen teknolojiler yer almaktadır²⁵. Belgelerin depolanması, kararların taranması ve mevzuatın raporlanması gibi ara işlerde avukatlara ve hukuk şirketlerine yardımcı olmak üzere geliştirilen yazılımlar bu gruba girmektedir²⁶. Bunun için belge çevirici (document assembly), elektronik dosyalama (e-filing), internet servisleri (web services) gibi birçok araç kullanılmaktadır²⁷. Birinci nesil teknolojilere örnek olarak, bir insan tarafından doldurulması ve hazırlanması günlerce sürecek belgelendirme sürecini kullanıcıya yöneltilen sorulara bağlı olarak şablon üzerinden dakikalar içerisinde oluşturan *PerfectNDA* belge otomasyon yazılımı gösterilebilir²⁸. Ayrıca *Kira Systems* adlı bir diğer yazılım ise sözleşmelerdeki sorunları tespit edip dava takip sürecinin baştan sona düzenlemesini sağlayarak yazılımı ilk kez kullanan kişiye % 40, tecrübeli kullanıcılara ise % 90 oranında zaman tasarrufu sağlamaktadır²⁹.

24 Micha Bues, "Was ist "Legal Tech"?", <https://legal-tech-blog.de/was-ist-legal-tech>, 23 Nisan 2020. Yazar, hukuk teknolojilerinin uygulama alanını dört başlık altında toplamaktadır: 1. Modern teknolojiler, hukuk firmalarına ofis ve belge yönetimi, faturalandırma, e-keşif (bilgi alma) gibi konularda hukuki yardımı otomatikleştirmek ve optimize etmek için kullanılabilir. 2. Modern teknolojiler adalete erişimi kolaylaştırmak için de kullanılabilir. Örneğin, teknoloji tabanlı platformlar hukuk danışmanları ile avukat arayanlar (avukatlar için pazar yerleri, müşteri iletişim araçları vb.) arasındaki iletişimi basitleştirebilir. Bu uygulama alanı, modern teknolojiler yoluyla hukuk eğitimini geliştirme girişimlerini de içerebilir. 3. Modern teknolojiler, hukuki metinlerin (sözleşmeler, etkileşimli formlar vb.) otomatik oluşturulmasını sağlamak için kullanılabilir. 4. Modern teknolojiler ve yöntemler (örneğin Büyük Veri, Makine Öğrenimi Teknolojisi, Yapay Zeka (AI), Doğal Dil İşleme, Ayırıştırma, Bilgi Temsili ve Akıl yürütme ve istatistiksel analiz gibi) hukuki tanımlama ve analizi otomatikleştirmek ve tahmin etmek için kullanılabilir. Sonucun bulunmasında veya analizinde insan faktörünü en aza indirmesi veya gereksiz hale getirmesi gereken teknolojilerin bu kullanımı hala başlangıç aşamasındadır ve hukuki semantikler açısından büyük zorluklarla karşı karşıyadır.

25 Oliver R. Goodenough, *Legal Technology 3.0*, https://www.huffpost.com/entry/legal-technology-30_b_6603658, 23 Nisan 2020.

26 Zafer İçer, Başak Buluz, *Yapay Zekanın Ceza Muhakemesindeki Rolü ve Geleceği, Suç ve Ceza Film Festivali Tebliğ Özetleri*, 2019, <http://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=9uscff-teblig.pdf>, 23 Nisan 2020.

27 James E. Cabral, Abhijeet Chavan, Thomas M. Clarke & John Greacen, "Using Technology to Enhance Access to Justice", *Harvard Journal of Law & Technology*, Vol. 26, 2012, p. 241-324, p. 253.

28 <https://www.neotalogic.com/product/perfectnda/>, 23 Nisan 2020.

29 <https://kirasystems.com>, 23 Nisan 2020.

Bir başka örnek, International Business Machines (IBM) merkezi tarafından geliştirilen, dünyanın ilk yapay zekalı avukat asistanı olarak bilinen Ross gösterilebilir. Ross, mevzuatı ve mahkeme kararlarını tarayabilen, avukatlara rapor hazırlayabilen ve icra iflas hukuku alanında hizmet veren bir yazılımdır. Avukatlara yardımcı olması için geliştirilen bir diğer yazılım ise *Legal Analytic*dir. Amerika'da *Lex Machina* şirketi tarafından geliştirilen bu algoritma, hakimin veya karşı tarafın avukatının geçmiş davalardaki hukuki adımlarını inceleyerek mevcut hukuki süreç hakkında öngöründe bulunmaktadır. Bu yazılım, avukatlara dava stratejilerini bilimsel verilerle oluşturabilme konusunda yardımcı olmayı amaçlamaktadır³⁰.

İkinci grupta (hukuk teknolojisi 2.0) ise mevcut sistemdeki paydaşların yerini alabilen teknoloji yer almaktadır. Bu teknoloji, sadece bürokratik süreci kolaylaştırmakla kalmamış; vatandaşların çevrimiçi olarak avukatlarla daha verimli bağlantı kurmasını veya bazı durumlarda avukatla görüşme ihtiyacını da azaltarak hukuki sorunlarını çözme imkânı sunmaktadır. Örneğin, *Flightright* gibi şirketler herhangi bir ücret talep etmeden müşterilere çok basit ve kullanışlı bir yol ile iddialarını nasıl standartlaştıracaklarını göstermektedir. Allright, My-Right, BankRight veya SmartLaw ise matbu form sözleşmelerinin çok daha ötesinde bir tasarımla hukuki belge hazırlamaya yardımcı olmaktadır³¹.

Bununla beraber, bazı adli yardım kuruluşları ve mahkemeler, kullanıcıların kendi kendine kaynakları bulmaları için web sitelerinde gezinmelerine yardımcı olmak amacıyla anlık mesajlaşma programları ve uzaktan erişim yazılımı kullanmaktadır. Örneğin, LawHelp / NY, hem İngilizce hem de İspanyolca olarak kullanıcılara LiveHelp programını çalıştırarak yardım sunmaktadır. LiveHelp kullanarak bir web sitesini ziyaret eden kişi, eğitilmiş bir uzmanla anlık mesajlaşma oturumu açabilmektedir. Uzman, soruları yanıtlayabildiği gibi sitedeki ilgili kaynaklara bağlantılar da sağlayabilmektedir. Bir uzman yoksa ziyaretçiler daha sonra bilgi almak için e-posta yoluyla mesaj bırakabilmektedir. Hukuki tavsiyeye ihtiyaç duyulabilecek durumlarda, uzman yasal hizmetlere nasıl başvurabilecekleri konusunda kullanıcıyı bilgilendirmekte veya bir avukat tavsiyesi hizmetine başvurabilmektedir³².

2016 yılında Stanford Üniversitesi'nde *Joshua Browder* tarafından geliştirilen "DoNotPay" adlı uygulama ise bireylerin park cezalarına itiraz edebilmeleri için danışmanlık sağlamaktadır³³. *DoNotPay* uygulamasında, arama motoruna sorusunu yazan kişi chatbot (internet robotu) tarafından yönlendirilmekte ve sunulan seçeneklerden birini seçerek sorusuna cevap aramaktadır. Chatbot, en basit tarifıyla kullanıcıyla otomatik olarak iletişim kurabilen bir sistemdir. Genellikle internet bankacılığında da kullanılan ve kısa mesajlarla cevap veren sohbet botlarının mobil cihazlardaki

30 Gizem Koç, Büyük Veri Çağında Avukatlık ve Hukuk Teknolojileri, Üstad Dergi, 17.10.2017, <https://ustaddergi.com.tr/ustad-dergi/buyuk-veri-caginda-avukatlik-ve-hukuk-teknolojileri/>, 18.11.2019

31 Richard Boorberg Verlag, "Legal Tech" – Eine Bestandsaufnahme, <https://www.law-school.de/news-artikel/legal-tech-eine-bestandsaufnahme/>, 23 Nisan 2020.

32 James E. Cabral, Abhijeet Chavan, Thomas M. Clarke & John Greacen, "Using Technology to Enhance Access to Justice", *Harvard Journal of Law & Technology*, Vol. 26, 2012, p. 241-324, p. 249.

33 Uygulamayı anlatan video için bkz. The World's First Robot Lawyer, https://www.youtube.com/watch?time_continue=45&v=-rabJDCBUy&feature=emb_title, 17.11.2019.

birden fazla uygulamanın yerini alabileceği öngörülmektedir³⁴. Bu uygulama doğum izni, ev sahibine itiraz, sigorta tazminat talebi ve taciz gibi konularda dilekçe yazımı ve form doldurulması için de yardımcı olabilmektedir. Daha sonra *Browder* geliştirdiği *chatbot*'u sığınma başvurusu yapan göçmenlere sesli ve yazılı mesajlarla hukuki tavsiyeler verecek şekilde yeniden düzenlemiştir³⁵. *DoNotPay* uygulamasını, *LegalZoom* adlı kişilerin vasiyetname ve devir sözleşmeleri gibi birtakım hukuki belgeleri hazırlamalarına veya vergi hukukuna ait dokümanları kişiselleştirmelerine yardımcı olan yazılım takip etmiştir.

Son olarak üçüncü grupta (hukuk teknolojileri 3.0) ise adalet yaratmaya yönelik teknoloji geliştirilmektedir. Örnek olarak, yapay zeka destekli mahkemedeki karar alma sürecini öğrenerek hakim olarak görev yapmak üzere tasarlanan yazılımlar gösterilebilir³⁶. Mahkemede hakim yerine hüküm vermek üzere geliştirilen *derin öğrenme algoritması* (the deep-learning algorithm) ile tasarlanan yapay zeka Estonya, İngiltere ve Amerika'da bir süredir kullanılmaktadır³⁷. 2017 yılında yapılan bir çalışmada, 1816-2015 yılları arasında ABD Yüksek Mahkemesi tarafından verilen 240.000'den fazla yargıç oyu (justice votes) ve 28.000 dava sonucu tahmin edilmeye çalışılmıştır. Geliştirilen yapay zeka, dava sonucu tahmininde %70,2 ve yargıç oyu tahmininde ise %71,9 oranında başarı sağlamıştır³⁸. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararları ile yapılan bir başka çalışmada da yapay zekanın verdiği beş karardan dördünün AİHM hakimi ile aynı olduğu tespit edilmiştir³⁹. Algoritmayı geliştiren ekip, AİHM'de görülen 584 davayı sisteme yükledikten sonra robot yargıcın davaların hükmüyle ilgili tahminde bulunmasını istemiştir. Robot yargıç davada geçen ifadelere, kullanılma sıklığına ve yoğunluğuna bakarak insan hakkı ihlali olduğuna veya olmadığına karar verdi. Verdiği beş karardan dördünü, yani yaklaşık olarak %79'unu AİHM kararı ile aynı tahmin etmeyi başarmıştır⁴⁰. Amerika'da ceza hukuku sisteminde kullanılan bir diğer üçüncü nesil hukuk teknolojisi failin yaşı, cinsiyeti, eğitim seviyesi, ailesi, çevresi, geçmiş adli sicil kaydı gibi

34 Ron Friedmann, "Bots, Big Data, Blockchain, and AI Disruption or incremental change?", Bucerius Law School, (03.08.2016), <https://www.law-school.de/news-artikel/bots-big-data-blockchain-and-ai-disruption-or-incremental-change/>, 24 Nisan 2020.

35 BBC Trending, "The robot lawyer giving free legal advice to refugees", <https://www.bbc.com/news/blogs-trending-39205935>, 17.11.2019.

36 Problemin çözümünü sağlayan bir algoritma geliştirilmiş ise geleneksel bilgisayar sistemleri problemi çözmek için yeterlidir. Fakat problemin çözümünü veren bir formül olmadığı durumlarda bilgisayarın problemi çözmesi önemlidir. İşte bu görevi yapay zeka yürütmektedir. Bilinen örneklerle bakarak bilinmeyen ve sonradan oluşan benzer örnekler hakkında karar verebilecek bilgi düzeyine ulaşılmaktadır. Bu olaya "makine öğrenmesi" denilmektedir. Bkz. Ercan Öztemel, **Yapay Sinir Ağları**, İstanbul, Papatya Yayıncılık, 2012, s. 14-15.

37 Eric Niiler, "Can AI Be A Fair Judge in Court? Estonia Thinks So", Wired, <https://www.wired.com/story/can-ai-be-fair-judge-court-estonia-thinks-so/>, 17.11.2019; Karen Hao, Jonathan Stray, "Can you make AI fairer than a judge? Play our courtroom algorithm game", MIT Technology Review, <https://www.technologyreview.com/s/613508/ai-fairer-than-judge-criminal-risk-assessment-algorithm/>, 18.11.2019.

38 Katz, D. M., Bommarito II, M. J., & Blackmann, J., A general approach for predicting the behavior of the Supreme Court of the United States, *PLoS one*, 2017, 12 (4), nakleden Zafer İçer, Başak Buluz, Yapay Zekanın Ceza Muhakemesindeki Rolü ve Geleceği, Suç ve Ceza Film Festivali Tebliğ Özetleri, 2019, <http://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=9uscffteblig.pdf>, 23 Nisan 2020.

39 Kaan Canan, Yargı Sisteminde Yapay Zeka, Sarkaç, 6 Aralık 2019, https://sarkac.org/2019/12/yargi-sisteminde-yapay-zeka/#_ftnref1, 18.11.2019.

40 "Yapay Zekada Son Aşama: Robot Yargıç", **BBC News**, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37750409>, 18.11.2019.

çeşitli kriterleri dikkate alarak mükerrer suç işleme ihtimalini hesaplayan yapay zeka destekli *Compass* programıdır⁴¹. Fakat bu program, Amerika'da siyahi ırka karşı önyargı barındırabileceği gerekçesiyle eleştirilmektedir. Yapay zeka destekli son nesil hukuk teknolojileri ilk iki gruba göre bir adım daha giderek dava sonuçlarının öngörülmesi, fail profilinin tahmin edilmesi gibi hususlarda yol gösterici olmayı amaçlamaktadır. Aşağıda yer alan tabloda hukuk teknolojileri tasnif edilmektedir.

Tablo 1. Hukuk Teknolojisi

Hukuk Teknolojisi	Amacı	Kapsamı	Örnekler
1.0	Mevcut sistemdeki paydaşları destekler.	*Belge üretimi *Elektronik form doldurma *Karar raporlama	*PerfectNDA *Kira Systems *Ross *Legal Analytics
2.0	Mevcut sistemdeki paydaşların yerini alır.	*Akıllı dava formları *Etkileşimli Kaynaklar ve Uzaktan Yardım *Web servisler *İnternet robotları	*e-Discovery *LegalZoom *DoNotPay
3.0	Adalet hizmetindeki karar alma sürecini yönetir.	*Yapay zeka destekli karar verici *İhtimal hesaplama /tahmin odaklı yazılımlar	*Robot judges *Compass

b. Hukuk Teknolojisinin Türkiye'deki Mevcut Durumu

Hukuki bilgiye erişimin yolları Türkiye'de de hızla değişmektedir. Mevcut sistemdeki paydaşları destekleyen birinci nesil hukuk teknolojilerinin sayısı Türkiye'de son dönemde artmaktadır. Örneğin; Hukuk (Büro) Otomasyon Sistemleri, Mevzuat Mobil Uygulamaları, Karar Arama Motorları, Hukuki Forum Siteleri, UYAP, Celse, Nöbetçi Avukat Uygulaması, e-Tahsilat gibi. Bu yazılımların büyük çoğunluğu sadece hukukçular merkeze alınarak hazırlanmıştır. Fakat *Turklex* adlı yapay zeka destekli güncel mevzuata, yargı kararlarına ulaşarak sistemli bir şekilde sunan yazılımlar da bulunmaktadır⁴². Bu yazılım, dava dosyasının otomatik şekilde oluşturulmasının yanı sıra dava sonuç analizi sunma özelliği ile yazılım dava sonucunu tahmin etme odaklı bir teknoloji de sunmaktadır.

İkinci ve üçüncü nesil hukuk teknolojisinin ise Türkiye'de kayda değer bir kullanımı yoktur. Sayılı örneklerden biri, olayı analiz eden, yorumlayan ve sonuç üreten yapay zeka destekli *Adaletanim* yazılımıdır⁴³. Doğal dil işleme (NLP) algoritması ile arama yaparak dilekçe yazımı ve doküman hazırlamada da yardımcı olmaktadır. Bunun dışında Robot Avukat, e-Avukat gibi çeşitli yazılımlar da bulunmaktadır. Bunlar sadece hukukçuların değil herkesin hukuki bilgiye erişimine imkan vermektedir. Hatta basit hukuki işlemler için avukata olan ihtiyacı da azaltmaktadır. Bunun dışında avukatlar ile müvekkilleri bir araya getiren çeşitli platformlar da bulunmaktadır. Fakat Türkiye'de bu teknoloji henüz emekleme aşamasındadır.

41 Karen Hao, Jonathan Stray, "Can you make AI fairer than a judge? Play our courtroom algorithm game", MIT Technology Review, <https://www.technologyreview.com/s/613508/ai-fairer-than-judge-criminal-risk-assessment-algorithm/>, 18.11.2019.

42 <https://www.turklex.com/hukuki-analiz/>, 23 Nisan 2020.

43 <https://adaletanim.com>, 23 Nisan 2020.

Türkiye’de bilhassa ikinci ve üçüncü nesil hukuk teknolojisi sayısının görece az olmasının nedeni, yetmişmiş eleman ve teknik alt yapı eksikliğinin yanı sıra avukatlık mevzuatı ile Baro ve avukatların tutumundan da kaynaklanıyor olabilir. Nitekim 2011 yılından bu yana devletlerin her geçen gün daha fazla yatırım yaptıkları hukuk teknolojisi birçok ülkede adalet erişimi genişletilmek için teşvik edilmektedir. Örneğin Amerikan Barolar Birliği (ABA), 2014 yılında hukuk hizmetlerinin geleceğiyle ilgili bir komisyon kurmuştur. Komisyon, geleneksel ve gelişen hukuki hizmet modellerini inceleyerek yeni nesil hukuk hizmetinin daha etkin bir şekilde karşılanması için önerilerde bulunmuştur. Raporda yetersiz hukuki hizmet alan kişiler için teknoloji ve diğer yeniliklerden faydalanılması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Komisyon, hukuk hizmetinin sunumunda boşlukları yetkin bir şekilde doldurmak ve maliyetleri azaltmak için tıp mesleğinin hemşire pratisyenlerini kullanmasına benzeterek devletleri, yeni teknolojiler ve inter-platformlar kullanan kuruluşlar tarafından hukuki hizmetlerin nasıl sunulduğunu araştırmaya çağırılmaktadır⁴⁴. Hukuk sektöründeki dijital çözümlerin on yıldan fazla bir süredir geliştiği ABD ile karşılaştırıldığında Fransada oldukça yeni bir girişim olmasına rağmen hukuk teknolojilerinin kullanımı hızla artmaktadır⁴⁵. Fransız Barolar Birliği (Conseil national des barreaux), kendisini “legaltech firması” olarak tanımlayan mevcut bir çevrimiçi yasal hizmetler eşleştirme platformunu (Myavocat.fr) alarak da yenilikler getirmektedir. Benzer şekilde, Fransız Ulusal Mahkeme İcra Daireleri Odası (Chambre nationale des huissiers de justice), bu yılın başlarında, anlaşmazlık çözümü için alternatif bir yöntem sunan bir platform başlatmıştır⁴⁶.

Türkiye’de ise hukuki bilgiye erişimi ve bilginin kullanılabilmesini kolaylaştıran hukuk teknolojilerine avukata özgü işler ve reklam yasağı kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Aşağıda hukuk teknolojilerinin avukatlık mevzuatı karşısındaki durumu incelenecektir.

C. HUKUK TEKNOLOJİSİNİN YASAL MEVZUAT KARŞISINDA DURUMU

Türkiye’de hukuki bilgiye erişimini ve bilgiyi kullanılabilmesini kolaylaştıran hukuk teknolojisinin avukata özgü işler ve reklam hakkı/yasağı kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Nitekim avukatlık mesleğinde reklam hakkının korunması her ne kadar Fransa, İspanya veya Amerika gibi ülkelerde düşüncüyü açıklama özgürlüğü temelinde dayandırılarak, Almanya’da ise meslek ve sanatı icra özgürlüğüne dayandırılarak korunuyor olsa da Türkiye’de barolar hukuki bilginin tekeline elinde tutan dominant bir yaklaşım gütmeye çalışmaktadır.

ömnbvcdwert6y7hu8ij9ko0p*1-ğşü

45 İlk olarak, B2C çevrimiçi anlaşmazlık çözümü geliştirilmiş, ardından Weclaim ve ActionCivile da kapsayan Fransız sınıf hareketleri dijitalleştirilmiştir. Bunun yanında SaaS, özellikle hukuki belgelerin oluşturulması ve birçok hukuki hizmet için ortak bir dağıtım modeli haline gelmiştir. Legalstart örneğinde, Fransız KOBİ’lerinin hem yasal belgelerle hem de evrak işleriyle uğraşmasına izin veren etkileşimli yazılım programıdır. Legalstart’ın çok hızlı büyümesi (3 yıldan az sürede 50.000 kullanıcı) Fransız pazarını etkileyen radikal değişikliklere bir örnektir ve tüketicilerin yasal ihtiyaçlarına basitleştirilmiş ve daha ucuz çözümler için güçlü bir talep sunmaktadır. Fransız avukatlar ve diğer hukukçular, hizmet sunum süreçlerini iyileştirmek ve daha geniş bir kitleye ulaşmak için hukuk teknolojilerini kullanmaktadır. Bkz. Pierre Aidan, “The Rise of The French Legaltech, Bucerius Law School, (29.11.2016), <https://www.law-school.de/news-artikel/the-rise-of-the-french-legaltech/>, 24 Nisan 2020.

46 Pierre Aidan, “The Rise of The French Legaltech, Bucerius Law School, (29.11.2016), <https://www.law-school.de/news-artikel/the-rise-of-the-french-legaltech/>, 24 Nisan 2020.

Avukatlık Kanunu'nun "Yalnız Avukatların Yapabileceği İşler" başlıklı 35. maddesi "*Kanun işlerinde ve hukuki meselelerde mütalaa vermek, mahkeme, hakem veya yargı yetkisini haiz bulunan diğer organlar huzurunda gerçek ve tüzel kişilere ait hakları dava etmek ve savunmak, adli işlemleri takip etmek, bu işlere ait bütün evrakı düzenlemek görevi sadece baroda yazılı avukatlara aittir.*" hükmü ile sadece avukatın yapabileceği işleri belirlemektedir. Uygulamada bu yasağa aykırılık genellikle danışmanlık şirketi adı altında avukatlık faaliyeti yürütüldüğü durumlarda karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, Adana 20. Asliye Ceza Mahkemesi 2015/993 E., 2016/282 K. sayılı kararı ile sigorta kapsamında meydana gelen deniz, tren ve hava taşımacılığı sonrasında oluşan zararların giderilmesinde hukuk danışmanlığı hizmeti veren danışmanlık şirketinin faaliyetlerinin şirket yetkilisinin Avukatlık Kanunu'na aykırı olduğu gerekçesiyle Avukatlık Kanunu'nun 48. Maddesi'nde⁴⁷ yer alan "Avukata Çıkar Karşılığında İş Getirme" suçunu işlediğine karar vermiştir⁴⁸.

Doğrudan avukatlık hizmeti vadeden danışmanlık şirketleri veya sigorta şirketlerinin bu hükmü ihlal ettikleri söylenebilir. Fakat Türkiye'de baroların, avukatları yetiştiren hukuk akademisyenlerinin dahi hukuki bilgi paylaşımlarını danışmanlık olarak yorumlayarak bu yasağın amacına aykırı hareket ettikleri görülmektedir. Nitekim *hukuk klinikleri* gibi bilimsel bir çalışma kapsamında vatandaşla bilgi paylaşılmasında bile bazı baroların üniversitelere ihtar gönderdikleri bilinmektedir. Dünyada birçok üniversitede yıllardır uygulanagelen hukuk klinikleri ve hukuk laboratuvarlarının Avukatlık Kanunu'nun amacı dışında yorumlanarak Türkiye'de yasaklanması kabul edilebilir değildir.

Avukatlık Kanunu, herhangi bir teknolojinin, eğer danışmanlık hizmeti de verecekse avukat olan kişi veya kişilerden bu bilgileri sağlamasını gerektirmektedir. Fakat bu durumda da karşımıza "reklam yasağı" çıkmaktadır. Avukatlık Kanunu'nun 55. maddesinde; "*Avukatların iş elde etmek için, reklam sayılabilecek her türlü teşebbüs ve harekette bulunmaları ve özellikle tabelalarında ve basılı kâğıtlarında avukat unvanı ile akademik unvanlarından başka sıfat kullanmaları yasaktır.*" hükmü yer almaktadır. 02.05.2001 tarihinde maddeye 4667 sayılı Kanun ile yapılan ek ile "*Yukarıdaki yasaklara ilişkin esaslar Türkiye Barolar Birliği'nce düzenlenecek Yönetmelikle belirlenir.*" hükmü eklenmiştir. Türkiye Barolar Birliği Reklam Yönetmeliği ise 14.11.2001 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin 2. Maddesine göre bu Yönetmeliğin amacı; "*Bu Yönetmelik kapsamında olanların iş elde etmek için reklam sayılabilecek her türlü girişim ve eylemde bulunmalarının önlenmesidir. Avukatların mesleklerini özen, doğruluk ve onur içinde yerine getirmelerini, avukatlık sıfatının gerektirdiği saygı ve güvene yakışır şekilde hareket etmelerini, yargılama faaliyetindeki yerlerini ve işlevlerini olumsuzlaştıracak ve yargının görünümünü bozacak davranışlardan kaçınılmasını sağlamaktır.*"

47 Söz konusu maddede "*Avukat veya iş sahibi tarafından vadolunan veya verilen bir ücret yahut da herhangi bir çıkar karşılığında avukata iş getirmeye aracılık edenler ve aracı kullanan avukatlar altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*" hükmü yer almaktadır.

48 Benzer yönde karar için bkz. Nevşehir Cumhuriyet Başsavcılığı 21/03/2016 tarih ve 2016/831 Esas sayılı iddianamesi ile ücretsiz danışmanlık hizmeti vererek avukata iş getirmeye aracılık eden hasar danışmanlık şirketi yetkilisi hakkında kamu davası açılmış, yapılan yargılama sonunda Nevşehir 3. Asliye Ceza Mahkemesinin 2016/285 Esas sayılı dosyasında şirket yetkilisinin bir yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

Son derece ayrıntılı kaleme alınmış Yönetmelik'te; avukat tabelalarının boyutu ve renginden⁴⁹ internet sitesinde paylaşabilecekleri içeriklere kadar⁵⁰ sınırlar getirildiği görülmektedir. Oysa Avrupa Birliği'nde reklam yasağının sınırı sadece sır saklama, mesleğin özüne zarar vermeme, verilen bilgilerin yanlış ve yanıltıcı olmaması gibi çok genel çerçevede çizilmektedir⁵¹. Türkiye'deki düzenlemeler ise bu amacın çok ötesine geçmektedir. Türkiye'de Avukatlık Hukuku, reklam yasağı ve hatta avukatın kendi web sayfasını düzenleme konusunda bile yasaklayıcı tutumuyla ölçsüz bir yaklaşım gütmektedir. Bu yaklaşım, Anayasa Hukuku kapsamında da yeterince tartışılmamıştır. Zira böyle bir yasak, vatandaşın kendi menfaatleri için uygun olan avukatın kim olabileceğini araştırma ve diğer şartlar hakkında bilgi edinme imkânını zayıflatmaktadır. Avukatın kendi çalışma alanını ve uzmanlığını tanıtabileceği ve kişinin de bu yelpazeden kendi ihtiyacına uygun olanı tercih edebileceği bir düzenleme yapılması, mesleğin icrası hakkı kapsamında kamu menfaatini sağlayacaktır.

DEĞERLENDİRME

Sonuç olarak, Türkiye'de yasal mevzuatın hukuk teknolojisi ile çelişebilecek hükümleri olduğu görülmektedir. Teknik alt yapı ve yetişmiş eleman eksikliğinin yanı sıra baroların ve avukatların mesleki gelecek kaygısı nedeniyle hukuk teknolojisi kullanımı da oldukça sınırlıdır. Oysa devletler, hukuk teknolojisine her geçen gün daha fazla yatırım yapmakta ve birçok ülkede teknoloji kullanılarak adalet erişiminin genişletilmesi teşvik edilmektedir. Türkiye'de de geleneksel ve gelişen hukuki hizmet modelleri incelenerek yeni nesil hukuk hizmetinin daha etkin bir şekilde karşılanması için çalışılmalıdır. Telefon ilk icat edildiğinde müşterileri telefonda iletişim kurmak noktasından isteksiz olan avukatların, müvekkillerinin menfaatlerine hizmet etmek için hukuk teknolojisine hızlı bir şekilde adapte olmaları gerekir. Nitekim günümüzde müvekkilin kendi davasıyla ilgili örgütlenmiş bilgi ile avukatın karşısına çıkması artık şaşırtıcı değildir. Çünkü teknoloji ile birlikte bilgi, herhangi bir kişi veya kurumun tekelinden alınmıştır. Bununla beraber, günümüzde artık bir kutu evrakın gözden geçirilmesi veya matbu sözleşme hazırlanması da avukatın asli işi olarak görülemez⁵². Bu işi daha hızlı ve ucuza yapan yazılımlar bulunmaktadır. Hukuk teknolojisinin amacı hukukçunun işini herhangi bir vatandaşın yapabilmesi için yol aramak değil; bilakis hem kararların taranması ve mevzuatın raporlanması gibi ara işlerde avukatlara ve hukuk şirketlerine yardımcı olmak hem de vatandaşın sahip olduğu haklar ve bu hakları nasıl kullanabileceği konusunda temel düzeyde hukuki bilgiye erişimini sağlamaktadır. Bu bilgiyi edinmek insanın en

49 Madde 5/f. 4: "Bina cephelemine, büro balkonu ve pencerelerine birden fazla tabela asılamaz, benzeri yazılar yazılamaz. Tabela yerine ışıklı pano kullanılmaz, tabela ışık verici donanımla süslenemez. Tabelada en çok iki renk kullanılabilir."

50 Madde 9/f. 2: "Mesleki faaliyetlerini internet üzerinden sürdürmek, müvekkillerini bilgilendirmek, mesleki makalelerini ve bilimsel çalışmalarını yayımlamak amacıyla yalnızca [av.tr] uzantılı internet sitesi açabilir."

Madde 9/f. 3: "İş sağlama amacına yönelik olmamak ve meslektaşlarıyla haksız rekabe - te yol açmamak kaydıyla internet sitelerini arama motorlarına kayıt ederken anahtar kelime (keyword) olarak; "adı ve soyadı", "avukatlık ortaklığı unvanı"; "avukatlık bürosu unvanı", "bulunduğu şehir ve kayıtlı oldukları baro" "avukat, hukuk, hukukçu, adalet, savunma, iddia, eşitlik, hak" dışında bir söz - cümle ya da tanıtım tümencesi kullanamaz."

51 Rumpf, "Türk Hukuku ile Mukayese Edildiğinde Almanya'da ve Avrupa'da Avukatların Reklam Yapma Hakkı", s. 163.

52 Kimberly Williams, John M. Facciola, Peter McCann, Vincent M. Catanzaro, **The Legal Technology Guidebook**, Springer, 2017, p. 27.

doğal hakkıdır⁵³. Hukuki bilgi sadece hukukçunun ulaşabileceği, anlayabileceği ve kullanabileceği bir bilgi değildir. Adalete erişim ve kendi kendini temsil ilkelerinin bir gereği olarak insanlar açık, belirli ve anlaşılır hukuki bilgiye ve bu bilgiyi kullanmanın yollarına kolayca ulaşabilmektedir. Bu durumda yapılması gereken, hukuk teknolojisine direnç göstermek yerine onu daha verimli kullanmanın yolunu aramak olmalıdır.

KAYNAKLAR

- AIDAN, Pierre, “The Rise of The French Legaltech, Bucerius Law School, (29.11.2016), <https://www.law-school.de/news-artikel/the-rise-of-the-french-legaltech/>, 24 Nisan 2020.
- AİHM’ye Başvurunuz: Nasıl başvurulur ve başvurunuz nasıl işlem görür?, (Çevrimiçi), https://www.echr.coe.int/Documents/Your_Application_TUR.pdf, 16.11.2019.
- Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Formu Kılavuzu, (Çevrimiçi), https://www.anayasa.gov.tr/files/bireyselbasvuru/basvuru_kilavuzu.pdf, 16.11.2019.
- AÜHF İNSAN HAKLARI HUKUK KLİNİKLERİ, (Çevrimiçi), <http://hukuklinikleri.hukukfelsefesi.org>, 16.11.2019.
- Bayreuth Universitat, <https://www.digiz.uni-bayreuth.de/de/index.html>, 24 Nisan 2020.
- BBC Trending, “The robot lawyer giving free legal advice to refugees”, (Çevrimiçi), <https://www.bbc.com/news/blogs-trending-39205935>, 17.11.2019.
- BUES, Micha, “Was ist “Legal Tech”?”, <https://legal-tech-blog.de/was-ist-legal-tech>, 23 Nisan 2020.
- BUES, Micha-Manuel, “Legal Tech: Trends in Deutschland 2017”, Legal Tribune Online, (20.01.2017), <https://www.lto.de/recht/kanzleien-unternehmen/k/legal-tech-2017-ausblick-highlights-rechtsbranche/>, 23 Nisan 2020.
- CABRAL, James E., CHAVAN, Abhijeet, Thomas M. Clarke § Johnn Greacen, “Using Technology to Enhance Access to Justice”, **Harvard Journal of Law & Technology**, Vol. 26, 2012, p. 241-324.
- CANAN, Kaan, “Yargı Sisteminde Yapay Zeka”, **Sarkaç**, 6 Aralık 2019, https://sarkac.org/2019/12/yargi-sisteminde-yapay-zeka/#_ftnref1, 18.11.2019.
- DÖNMEZ, Rasim, Yapay Zeka Uluslararası Siyaseti Nasıl Etkileyebilir?, **Fikir Turu**, 9 Aralık 2019, <https://fikirturu.com/2019/12/09/yapay-zeka-uluslararasi-siyaseti-nasil-etkileyebilir/>, 15 Aralık 2019.
- FRIEDMANN, Ron, “Bots, Big Data, Blockchain, and AI Disruption or incremental change?”, Bucerius Law School, (03.08.3016), <https://www.law-school.de/news-artikel/bots-big-data-blockchain-and-ai-disruption-or-incremental-change/>, 24 Nisan 2020.
- European Commision fort he Efficiency of Justice (CEPEJ), European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment, (Strasbourg, 3-4 December 2018), (Çevrimiçi), <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>, 22 Aralık 2019.
- GOODENOUGH, Oliver R., Legal Technology 3.0, https://www.huffpost.com/entry/legal-technology-30_b_6603658, 23 Nisan 2020.
- GÖZLER, Kemal, **Hukuka Giriş**, Bursa, Ekin Yayınevi, 2019.
- HAO, Karen, STRAY, Jonathan, “Can you make AI fairer than a judge? Play our courtroom algorithm game”, **MIT Technonology Review**, <https://www.technologyreview.com/s/613508/ai-fairer-than-judge-criminal-risk-assessment-algorithm/>, 18.11.2019.

53 Bilgi edinme hakkı, üçüncü kuşak haklar arasında sayılıp dayanışma haklarının (solidarity rights) iyi bir örneği olarak gösterilmektedir. için bkz. Turgut Tarhanlı, Türkiye’de Bilgi Edinme Hakkı, Güncel Hukuk, Nisan 2004, S: 4, s. 12, 13.

- HIBNICK, Eva, “What is Legal Tech?”, (07.10.2014), <http://www.thelawinsider.com/insider-news/what-is-legal-tech/>, 24 Nisan 2020.
- İÇER, Zafer, BULUZ, Başak, “Yapay Zekanın Ceza Muhakemesindeki Rolü ve Geleceği”, **IX. Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali Akademik Programı Tebliğleri**, 21.11. 2019, <http://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=9uscff-teblig.pdf>, 23 Nisan 2020.
- JACOBS, Gordon L., “Legal Techonology: Present and Future Trends”, **Legal Economics**, Vol: 13, No:8, November/December 1987, p. 29-37.
- KOÇ, Gizem, “Büyük Veri Çağında Avukatlık ve Hukuk Teknolojileri”, **Üstad Dergi**, 17.10.2017, <https://ustaddergi.com.tr/ustad-dergi/buyuk-veri-caginda-avukatlik-ve-hukuk-teknolojileri/>, 18.11.2019
- KUHLMANN, Nico, “Reformation des Rechts-Was Martin Luther mit Legal Tech verbindet”, Legal Tech Blog, <https://legal-tech-blog.de/reformation-des-rechts-was-martin-luther-mit-legal-tech-verbundet>, 23 Nisan 2020.
- KUHLMANN, Nico, “Report on the Future of Legal Services”, Bucerius Law School, <https://www.law-school.de/news-artikel/report-on-the-future-of-legal-services/>, 24 Nisan 2020.
- LEGAL TECH LAB, <https://www.helsinki.fi/en/networks/legal-tech-lab/about>, 23 Nisan 2020.
- LEPERA, Çevrimiçi, <https://www.lexpera.com.tr/dinamik-kitap-etkinlestirme>, 14.11.2019.
- NIILER, Eric, “Can AI Be A Fair Judge in Court? Estonia Thinks So”, **Wired**, <https://www.wired.com/story/can-ai-be-fair-judge-court-estonia-thinks-so/>, 17.11.2019.
- ÖZTEMELE, Ercan, **Yapay Sinir Ağları**, İstanbul, Papatya Yayıncılık, 2012.
- ÖZYEĞİN SOKAK HUKUKU KLİNİĞİ, Probono Hukuk Kliniği veya Arabulucuk Hukuk Kliniği, (Çevrimiçi), <https://www.ozyegin.edu.tr/tr/hukuk-fakultesi/hukuk-klinikleri>, 16.11.2019.
- RUMPE, Christian, “Türk Hukuku ile Mukayese Edildiğinde Almanya’da ve Avrupa’da Avukatların Reklam Yapma Hakkı”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 68, Sayı: 2010/1, s. 145-167, (Çevrimiçi), <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2010-1/2010-1-rumpf.pdf>, 30 Aralık 2019.
- SAKARYA ÜNİVERSİTESİ HUKUK KLİNİKLERİ UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ, (Çevrimiçi), <http://hf.sakarya.edu.tr/tr/duyuru/goster/83576/hukuk-klinikleri-uygulama-ve-arastirma-merkezi>, 16.11.2019.
- TARHANLI, Turgut, **Türkiye’de Bilgi Edinme Hakkı**, Güncel Hukuk, Nisan 2004.
- TURKLEX, <https://www.turklex.com/hukuki-analiz/>, 24 Nisan 2020.
- VOLOKH, Eugene, **Akademik Metinler Nasıl Yazılır?**, **Hukukçular için Rehber**, Türkçesi: Ertuğrul Uzun, Tekin Yayınevi, Haziran 2019.
- WILLIAMS, Kimberly, John M. Facciola, Peter McCann, Vincent M. Catanzaro, **The Legal Technology Guidebook**, Springer, 2017.